

QUATRE NOTES I UN UC

FRANCESC TORRES MARI

Universitat Illes Balears (UIB)

Associació Filosòfica de les Illes Balears (AFIB)

Zygmunt Bauman ens proposa tres metàfores per analitzar, criticar i presentar alternatives a la situació líquida del nostre món¹: el caçador (el que rapinya), el guardabosc (el que es limita a mantenir la situació) i el jardiner (els homes i dones que creen).

(...) l'esfondrament de les formes de pensament, planificació i actuació a llarg termini i la desaparició o afebliment de les estructures socials en què el pensament, la planificació i l'actuació podien inscriure's d'una manera perdurable porten a esmicolar no solament la història política, sinó també les vides individuals (...).²

Situam el problema de la llengua dins un context de crisi. Com el ca del quadre *El perro*, de Goya, observam el món i constatarem que vivim en una època d'incertesa. Així podem veure que la crisi es generalitza a totes les àrees: política, social, científica, tecnològica, religiosa, mèdica, educativa, filosòfica i literària.

1. Zygmunt BAUMAN, *Temps líquids. Viure en una època d'incertesa*. Traduït per Raül Garrigasait. Barcelona: Viena Edicions, 2007.

2. *Ibidem*, p. 9.

Cal realitzar la reconstrucció de les àrees esmentades. Segons André Gide, el punt de partida és el llatí i la llatinitat: Virgili i Lucreci.³

En una entrevista de l'any 1988 a Marià Villangómez⁴ (poeta i prosista eivissenc nascut l'any 1913), Jesús García Marín afirmava que entre els seus materials poètics sorgien i resorgien temes com el retorn, les estacions, la nit, el vent, la finestra, l'illa i li demanava si hi havia uns símbols especials a la seva llengua poètica, i la seva resposta va ser:

Té molta raó en aquesta observació sobre alguns dels motius que apareixen en la meua poesia. Seria possible d'afegir-hi altres motius, com els solcs a la terra, el bosc, la lluna, la mar, el vaixell, que alguna volta es podrien convertir en símbols. Jo ja havia parlat de l'illa com a símbol, que a vegades ho és d'una terra, però que també ho és de tot el món, lloc d'una humanitat en solitud, algun cas ho és del poeta.⁵

Citam Villangómez perquè hi trobam el paisatge, l'ecologia, la botànica i l'illa d'Eivissa com espai ideal (òbviament en els anys cinquanta no era difícil concebre Eivissa com un lloc paradisiac i bucòlic).

Cal tenir present el cas italià amb *La reazione stilistica*, poema de Pasolini de 1960⁶ (i abans les recerques de Bassani, Pavese i Fenoglio i també les posicions de les avantguardes). Segons Pasolini, cal reconstruir una escriptura democràtica (o moltes escriptures democràtiques). Amb

3. Stéphanie BERTRAND, Paola CODAZZI i Enrico GUERINI (dirs.), *Latin et latinité dans l'œuvre d'André Gide*. Paris: Classiques Garnier, 2020.

4. Jesús GARCÍA MARÍN, «Marià Villangómez. Un camí cap a la mediació», *Estudis Baleàrics*, Conselleria de Cultura, Educació i esports del Govern Balear, Any VI, núm. 32, desembre 1989, p. 47-52.

5. *Ibidem*, p. 51.

6. Pier Paolo PASOLINI, *La religion de mon temps*. Edició bilingüe italià-francès, traduït per René de Ceccatty. Paris: Rivage de Poche, 2020.

aquesta nova manera d'escriure, Pasolini ataca l'Església i l'Estat per les seves maneres totalitàries. El govern italià volia unificar la llengua i Pasolini era partidari de les varietats dialectals.

(...) il vostro unilinguismo é una difesa!
La lingua é oscura
non limpida – e la Ragione é limpida,
non oscura! Il vostro Stato, la vostra Chiesa,
vogliono il contrario, con la vostra intesa.
Sono infiniti i dialetti, i gerghi,
le pronunce, perché è infinita
la forma della vita:
non bisogna tacerli, bisogna possederli:
ma voi non li volete perché non volete la storia, superbi
monopolisti della morte: i poeti
parlano come preti, e, profetiche,
urlano vittoria, tutt'intorno,
le Cassandre: é passato il tempo delle speranze! (...) ⁷

En el camp de la crítica, també cal reviuire els mites del poeta mallorquí i obert, Bartomeu Fiol, els llocs ficticis de Cavorques i Sordolàndia⁸: dos mites per explicar la situació de Mallorca; a aquests dos mites és urgent afegir-hi Mutolàndia: no tan sols som sords, sinó que no protestam alt i fort.

A l'interludi *Dealing with Loss-Lamentation Versus Honor* Tina Packer, autora del meravellós *Women of will*⁹ proposa un nou ordre mundial a partir dels següents principis del món de Shakespeare:

If you take away the people's drive to act on the idea of
«I am right, I live in the best country in the world, God's

7. *Ibidem*, p. 274.

8. Bartomeu Fiol, *Cròniques bàrbares*, Obra poètica 2. Barcelona: Edicions Proa, 1999.

9. Tina Packer, *Women on will. The remarkable Evolution of Shakespeare's Female Characters*. New York: Vintage Books, 2015.

blessing is upon us, and He doesn't like anybody else», what do you put there instead? Shakespeare was really clear about this: love. And for it to be real, palpable, so that you can feel it all through your body, groin, heart, and head, women have to take their equal place with men. Then perhaps the world will fill with celebration, poetry, emotional turmoil, and eventually children and new life. It is a new world order.¹⁰

Recordem el poema de Nietzsche dedicat a Schopenhauer. Viure no és traïr. La vida no és sotmetiment.

ARTHUR SCHOPENHAUER

Allò que ell ensenyà s'ha rebutjat;
Allò de què feu vida romandrà:
Però mireu-lo bé-
No se sotmeté a ningú!¹¹

Schopenhauer «urbanitzà» l'estil de la llengua alemanya (un estil hegelià i abstrús), a causa del seu amor per la literatura anglesa.

Quan Jean Giono es va assabentar de la mort de Gide, adorador i amant del llatí i de la llatinitat, va exclamar: «Je pense au "Père Gide"». ¹² Ens hem plantejat el paper de les anàlisis, les crítiques i les alternatives de l'autor de *Les faux monnayeurs* a Europa durant els primers cinquanta anys del segle vint? Albert Camus afirma:

Certains hommes trouvent ainsi, dans leur réflexion, le secret d'une sérénité qui n'est ni avare, ni facile. Le secret de

10. *Ibidem*, p. 167.

11. Friedrich NIETZSCHE, *Poesies*. Edició bilingüe alemany-català, traducció de Manuel Carbonell. Barcelona: Quaderns Crema, 1999, p. 133.

12. Jean GIONO, «Lundi», *La nouvelle Revue Française. Hommage à André Gide 1869-1951*. Paris: Nrf, novembre 1951, p. 205-219, p. 206.

Gide est qu'il n'a jamais perdu, au milieu de ses doutes, la fierté d'être home.¹³

Reivindicam André Gide per la seva oposició als valors dominants. El que va veure Gide a Virgili i Lucreci és la importància de la natura, l'apologia de la llibertat, la importància de la botànica, l'ecologia, i l'estudi de les grans qüestions de la seva època: filosòfiques, científiques, estètiques i polítiques.

Al *Diccionari Pla de literatura*¹⁴ Josep Pla hi té quatre pàgines i mitja i l'empordanès dialoga amb Gide sense embuts, però tanmateix afirma:

Fou un adversari de la unitat perquè la vida és contrast, disparitat, dialèctica, convivència de tendències oposades. L'home que sap mantenir en ell mateix elements contradictoris actius pot arribar a un cert rendiment. El conformisme, l'adhesió, la devoció (parlo en el terreny laic) volen dir l'esterilitat i l'esgotament.¹⁵

UC

Després de fer una defensa raonada i aferrissada de la nostra llengua catalana, Montserrat Abelló afirma:

Cal que retrobem la força de la paraula, la nostra, i si cal, i cal, del nostre crit, que si als anys setanta va ser el de «Llibertat, Amnistia, Estatut d'Autonomia», avui és el d'independència.¹⁶

13. Albert CAMUS, «Rencontres avec André Gide», *Ibidem*, p. 223-228, p. 227.

14. Josep PLA, *Diccionari Pla de literatura*. Edició de Valentí Puig. Barcelona: Labutxaca, 2017.

15. *Ibidem*, p. 329.

16. MONTSERRAT ABELLÓ, *El miracle és viure. Vivències*. Barcelona: Ara Llibres, 2015, p. 208.

A l'entrevista que fa Gemma Nierga a Jordi Cuixart¹⁷, la periodista planteja les dificultats de tenir un fill a la presó.

GEMMA: *La teva mare és una dona forta, potent. El teu pare és més callat. Diu que no et pot visitar amb el vidre al mig.*

JORDI: *Doncs sí, en aquestes situacions més al límit es posen en valor qüestions de gènere; qui ha aguantat la humanitat són les dones.*

Hem tractat aquests autors reivindicatius perquè són unes notes alternatives, un crít i una protesta.

17. Jordi CUIXART i Gemma NIERGA, *Tres dies a la presó. Un diàleg sense murs*. Barcelona: Rosa dels Vents, 2019, p. 84-85.